

Vztahy EU a Turecka jako strategická výzva

Podkladový dokument pro kulatý stůl Národního konventu o EU

NÁRODNÍ KONVENT

Radko Hokovský

Výkonný ředitel think-tanku Evropské hodnoty

Jakub Šoka

Analytik think-tanku Evropské hodnoty

Think-tank Evropské hodnoty je nevládní odborná instituce bránící liberální demokracii.

Turecko je jedním z nejvýznamnějších sousedů Evropské unie. Je kandidátskou zemí od roku 1999 a oficiální přístupové rozhovory byly zahájeny v říjnu 2005. Panují však vážné pochybnosti, zda se Turecko od té doby s ohledem na svůj vnitropolitický vývoj a zahraničně politické aspirace k EU přiblížilo, nebo se od ní naopak vzdálilo. Zcela novou dynamiku vztahů přinesla migrační krize, která z Turecka učinila nepostradatelného partnera EU, a zásadním momentem pak byl neúspěšný pokus o puč v červenci 2016, který se stal záminkou pro ještě výraznější porušování principů demokratického právního státu, jmenovitě nezávislosti justice, svobody projevu, ochrany menšin a volné soutěže politických stran.

Turecký parlament 20. ledna 2017 schválil ústavní reformu, která má v Turecku zavést prezidentský systém s výraznými pravomocemi prezidenta i vůči parlamentu a justici. Pokud bude reforma přijata v referendu, které by mělo proběhnout na přelomu března a dubna, bude moci prezident Recep Tayyip Erdoğan naplno projevit své autoritářské tendence.¹ V souvislosti s domácími diskuzemi o znovuzavedení trestu smrti a sblížením Ankary s Moskvou se stále hlasitěji ozývají pochybnosti o tom, zda by plné členství v EU mělo zůstat oficiálním a vážně míněným cílem vzájemných vztahů či zda by jiná forma partnerství lépe a důvěryhodněji vystihovala existující rozpory.

V listopadu 2016 Evropský parlament vyzval Radu EU k pozastavení přístupových rozhovorů s Tureckem,² v prosinci předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker naznačil, že by pro země jako Turecko a Velká Británie mohla být vytvořena alternativa ke členství v podobě „odlišného orbitu“,³ a rakouský ministr zahraničí Sebastian Kurz opakovaně vyzval k zastavení rozhovorů o plném členství.⁴ Česká republika byla tradičním zastáncem pokračování přístupových rozhovorů s Tureckem. Měla by se tato pozice v kontextu aktuálního vývoje změnit?

Diskuze u kulatého stolu se soustředí na zodpovězení následujících otázek:

- 1. Jaké zájmy jsou pro Českou republiku klíčové ve vztahu k Turecké republice?**
- 2. Jaká podoba dlouhodobých vztahů Evropské unie s Tureckem nejlépe odpovídá českým zájmům v kontextu současného vývoje?** Existují důvody pro významnou změnu současného nastavení vztahů mezi EU a Tureckem? Pokud ano, jaké jsou alternativy tohoto nastavení?
- 3. Jaké kroky turecké vlády by byly/měly být z pohledu České republiky impulzem k zásadnímu přehodnocení současné podoby vztahů EU s Tureckem?**

¹ <http://www.dw.com/en/turkish-parliament-approves-constitutional-reform-expanded-powers-for-erdogan/a-37219051>,
<http://www.dw.com/en/turkish-constitutional-reform-5-important-points/a-37221685>

² <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20161117IPR51549/freeze-eu-accession-talks-with-turkey-until-it-halts-repression-urge-meps>

³ <http://www.wsj.com/articles/eu-chief-juncker-suggests-alternative-to-bloc-membership-1481305515>

⁴ <http://www.politico.eu/article/austria-to-the-eu-we-need-to-talk-about-turkey-eu-membership-sebastian-kurz-austrias-foreign-minister/>

Struktura podkladového dokumentu:

1. **Vztahy České republiky s Tureckem** – vymezuje dva hlavní zájmy ČR vůči Turecku: obchod a bezpečnost
2. **Vývoj evropských aspirací Turecka** – shrnuje hlavní milníky vztahu EU a Turecka, které představují hlavní rámec, v němž se mohou naplňovat zájmy ČR
3. **Stav právního státu a pluralitní demokracie od pokusu o převrat** – ukazuje, že Turecko fakticky přestalo naplňovat politickou část kodaňských kritérií, která jsou podmínkou nejen pro členství, ale i pro přístupové rozhovory
4. **Předpokládaný vývoj tureckého režimu ve střednědobém horizontu s ohledem na perspektivu členství v EU** – identifikuje další možné kroky turecké vlády, které mohou představovat impulz k pozastavení, či ukončení přístupových rozhovorů
5. **Alternativní podoby vztahů Evropské unie s Tureckem** – vymezuje čtyři možné strategie pro ČR v rámci vztahů EU – Turecko v roce 2017

1. Vztahy České republiky s Tureckem

V obecné rovině lze vymezit dva hlavní zájmy České republiky ve vztahu k Turecku. Zaprvé, zajištění takového rámce pro obchodní vztahy, který bude umožňovat rozvoj obchodní výměny. V souladu s tímto zájmem je modernizace Celní unie EU – Turecko a pokračování v přibližování Turecka k vnitřnímu trhu EU ve smyslu odstraňování bariér a harmonizace pravidel. Zadruhé, je zájmem ČR zachování Turecka jako spolehlivého spojence Západu v rámci NATO a v úzké spolupráci s EU v zahraniční politice, migrační politice, vnitřní bezpečnosti a obraně. Ani v jednom případě není plné členství Turecka v EU nezbytným (a v případě druhého zájmu ani postačujícím) předpokladem pro zajištění těchto zájmů.

České ministerstvo zahraničních věcí charakterizuje vztahy s Tureckem jako tradičně přátelské, bez otevřených politických, ekonomických či jiných problémů. Dominujícími tématy vztahů jsou otázky spojené se spoluprací v NATO a integrací Turecka do Evropské unie. Právě zahájení přístupových rozhovorů posílilo a prohloubilo spolupráci a dialog v politických a ekonomických oblastech. Intenzivnější vojenská spolupráce je založena na členství obou zemí v Severoatlantické alianci. Samozřejmostí tedy jsou pravidelné politické konzultace jak na nejvyšší úrovni, tak na úrovni jednotlivých resortů a parlamentních výborů, jakož i na multilaterálních fórech.⁵ V reakci na výroční hodnotící zprávu Evropské komise o rozšiřování MZV konstatovalo, že ČR dále podporuje pokračování přístupových rozhovorů s Tureckem, vítá dosavadní dobrou spolupráci EU a Turecka na dohodě zaměřené na řešení migrační a uprchlické krize i pokrok Turecka v plnění podmínek vízové liberalizace.⁶

Souhrnná teritoriální informace MZV o Turecké republice z května 2016 dokládá míru obchodních vztahů:⁷ „**Obchodní obrat v roce 2015 rostl meziročně o 7,1 % a dosáhl rekordní hodnoty 78,2 mld. Kč s přebytkem 16,9 mld. Kč ve prospěch ČR.** 30 % vzájemného obchodu tvořily výrobky a komponenty automobilového průmyslu, který je silný v obou zemích. Škoda Auto v roce 2015 na tureckém trhu prodala přes 22.000 vozů (nárůst o 6 tisíc). **Stále pokračuje vývoj pozitivního salda obchodní bilance ve prospěch ČR - v roce 2014 to bylo 17,3 mld. Kč.** Šlo o nejvyšší hodnotu kladného salda ve srovnání se všemi 12-ti prioritními zeměmi a dokonce i 26-ti zájmovými zeměmi mimo EU, mimo Švýcarska. **Z pohledu objemu náš export do Turecka v r. 2014 figuroval na třetí příčce mezi našimi nejvýznamnějšími partnery z**

⁵ http://www.mzv.cz/ankara/cz/vzajemne_vztahy/vztahy_s_tureckem/index.html

⁶ http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2016_11_10_prohlaseni_k_rozsireni_eu.html

⁷ http://www.mzv.cz/file/1957253/STI_2016_def.pdf

prioritních (mimoevropských) zemí, tj. za Ruskem a USA. Vzájemný obchodní obrat pokračoval v růstu i v prvních měsících roku 2016. Za období 1-2/2016 obrat činil 14,075 mld. Kč, což je nárůst meziročně o 10%. Stále pokračoval vývoj pozitivního salda obchodní bilance ve prospěch ČR (3,33 mld. Kč), i když tempo růstu dovozů je vyšší než vývozů (v daném období 16,2% resp. 6,3%). **Pro srovnání byl český export do Turecka v tomto období pouze o 1 mld. Kč nižší než vývoz do Ruska a o cca 2 mld. Kč vyšší než vývoz do Číny.**⁸

2. Vývoj evropských aspirací Turecka

Milníky ve vztazích EU a Turecka

1959 31. červenec	Turecko požádalo o přidružení k Evropskému hospodářskému společenství
1963 12. září	podpis tzv. Ankarské dohody, tedy asociační dohody mezi Tureckem a EHS
1980 září	v reakci na vojenský převrat v Turecku dochází k pozastavení dohody o přidružení
1986 16. září	znovu se schází Rada pro přidružení, dochází k obnovení asociačního procesu
1987 14. duben	Turecko podalo přihlášku o plné členství v ES
1989 18. prosinec	Komise zamítla žádost Turecka o členství
1999 10. prosinec	na summitu Evropské rady v Helsinkách je Turecku udělen kandidátský status
2001 duben	Rada EU schválila přístupové partnerství; turecká vláda přijímá Turecký národní program vymezující harmonizaci právního systému s právním rámcem EU
2001 3. říjen	turecký parlament schvaluje 1. balíček ústavních změn, do roku 2004 přijímá dalších 9 balíčků
2004 17. prosinec	Evropská rada se usnesla, že Turecko dostatečně implementuje politická kritéria a bude tedy možné otevřít přístupová jednání
2005 3. října	Rada EU přijímá negociační rámec a jsou formálně zahájeny přístupové rozhovory
2006 12. červenec	rozhodnutí, že přístupová jednání budou probíhat v 35 kapitolách
2008 18. únor	Rada reviduje přístupové partnerství
2008 20. říjen	zahájení prvního procesu s údajnými členy konspirační sítě Ergenekon
2010 16. prosinec	zahájení procesu s vojáky, kteří měli údajně plánovat převrat v roce 2003
2012 17. květen	Štefan Füle, komisař pro rozšíření a politiku sousedství v Ankaře představil tzv. Pozitivní agendu
2013 16. prosinec	podepsání re-admisní dohody mezi Tureckem a EU a zahájení rozhovorů o vízové liberalizaci
2015 15. říjen	představení Akčního plánu mezi Tureckem a EU

⁸ <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr-19212.html>

2016 18. březen	uzavřena tzv. migrační dohoda mezi EU a Tureckem, která v dubnu vstupuje v platnost
2016 15. červenec	frakce armády se neúspěšně pokusila provést v Turecku převrat
2016 21. prosinec	Komise žádá Evropskou radu o mandát pro jednání o aktualizaci celní unie mezi EU a Tureckem

Asociační dohoda a celní unie

Turecko oficiálně požádalo o přidružené členství v Evropském hospodářském společenství již v roce 1959. Konkrétní podobu tohoto přidružení definovala Asociační dohoda (tzv. Ankarská dohoda), která byla podepsána v září 1963 a vstoupila v platnost o rok později. Dohoda vymezila tři etapy postupného sbližování Turecka a Evropských společenství:⁹ **(1) Přípravná etapa** (1964–1970): Turecko mělo pracovat na vnitřním fungování a na zlepšování životních podmínek v souladu s hodnotami a principy ES. **(2) Přechodná etapa** (1973–1995): zaměřena byla na harmonizaci obchodních a ekonomických pravidel a podmínek s konečným cílem připojení Turecka k Celní unii. Jednání o vstup do Celní unie započala v roce 1993 a v lednu 1996 se Turecko formálně stalo součástí Celní unie. **(3) Dokončení** (1996 až plná ekonomická integrace): Turecko přijalo jednotný evropský celní tarif a stalo se součástí vnitřního trhu, ovšem pouze pro pohyb průmyslových a průmyslově zpracovaných zemědělských produktů. Vzájemně byla odstraněna veškerá cla a další kvantitativní omezení na zboží v rámci vnitřního trhu.¹⁰ V srpnu 2015 Evropská komise vydala cestovní mapu modernizace Celní unie, která by měla být projednána v roce 2017.

Nástup Strany spravedlnosti a rozvoje a reformní snahy

Klíčové pro dnešní a budoucí podobu vztahů mezi EU a Turecka je období od roku 2002. Evropská rada totiž v prosinci 2002 konstatovala, že otevře přístupové rozhovory v případě, že Turecko bude plnit tzv. kodaňská kritéria. Zejména první přístupové kritérium, tj. „**institucionální stabilita, která zaručuje demokracii, právní stát, lidská práva a respektování a ochranu menšin**“, musí kandidátská země splňovat ještě před zahájením formálních jednání o přistoupení do EU.¹¹

V říjnu 2002 vyhrála turecké parlamentní volby Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP), která je od té doby nepřetržitě u moci. Lze prohlásit, že následný vývoj představoval největší transformaci turecké politiky a společnosti od vzniku republiky srovnatelnou pouze s reformami 20. let.

V prvních letech vláda AKP pokračovala v trendu politických reforem, které začaly koncem roku 2001 a které se vázaly na plnění kodaňských kritérií. Do roku 2004 tak došlo k rozsáhlým změnám turecké ústavy a legislativy. Došlo k reformě občanského zákoníku, trestního zákoníku a přijetí devíti balíčků ústavních změn. Je nutné zdůraznit, že vláda AKP zdědila reformní dynamiku po předchozí vládě¹². V návaznosti na tyto změny dospěje EU k rozhodnutí zahájit přístupové rozhovory za předpokladu, že Ankara uzná řeckou Kyperskou republiku. Přestože k tomuto uznání (dosud) nedošlo a členské státy měly problém shodnout se na vyjednávacím rámci, přístupové rozhovory byly oficiálně zahájeny 3. října 2005. Vyjednávací rámec mimo

⁹ <http://avrupa.info.tr/eu-trade-and-economy/customs-union.html>

¹⁰

http://www.ctsok.eu/resources/pdf/Havlov%C3%A1_Celn%C3%AD%20unie%20EU%20%E2%80%93%20Turecko_implikace%20p-ro%20%C4%8Ceskou%20republiku.pdf

¹¹ http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/accession_criteria_copenhagen.html?locale=cs

¹² Bac, Meltem Müftüler, "Turkey's Political Reforms and the Impact of the European Union." South European Society & Politics 58, no. 1 (2005): 16–30. Str.20–25.

jiné uvádí, že přístupové rozhovory s Tureckem jsou **procesem s otevřeným koncem a nemusí vyústit v plné členství Turecka v EU**, což je formulace poprvé užitá právě pro Turecko a dnes běžně užívaná i pro další kandidátské země.¹³

Do probíhajících jednání se otázka Kypru promítla zmražením 8 kapitol přístupových rozhovorů již v roce 2006. Francie pod vedením Nicolase Sarkozyho vetovala otevření dalších kapitol a k jejich odblokování došlo teprve po nástupu Francoise Hollanda. V současnosti je tak zmražených 14 kapitol z celkových 35, respektive 33, protože o dvou kapitolách není nutné jednat. 15 kapitol je v současnosti otevřených a pouze jedna je prozatímně uzavřená, a to kapitola Věda a výzkum.

Pozvolné opuštění reforem a role ekonomiky a zahraniční politiky

Turecko zaznamenalo značný ekonomický úspěch a hospodářský rozvoj, který oslabil atraktivitu potenciálního členství v EU. Mezi lety 2002 a 2015 představoval průměrný roční růst HDP 4,86 %¹⁴, podobně samotné HDP do roku 2013 vzrostlo za období od roku 2002 více než 3,5 násobně¹⁵. Z pohledu vzájemných vztahů je nutné dodat, že od roku 1996 je Turecko členem celní unie s EU, což usnadňuje vzájemnou obchodní výměnu. V návaznosti na předchozí závazky prohloubit vztahy chystá Komise modernizaci dohody o celní unii, která by měla rozšířit platnost dohody i na zemědělské výrobky, služby, či veřejné zakázky, což má reflektovat vývoj spolupráce¹⁶.

Turecku dnes patří 17. místo mezi největšími světovými ekonomikami. Z regionálního i globálního pohledu představuje Turecko v současnosti nejsilnější ekonomiku na Blízkém východě, následované je Íránem a Saúdskou Arábií. Pokud bychom Turecko srovnali s evropskými státy, bylo by jeho hospodářství 7. největší ekonomikou v Evropě.¹⁷ Evropská unie představuje pro Turecko nejvýznamnějšího partnera z hlediska vývozu i dovozu, a naopak pro EU je Turecko sedmým největším partnerem v importu a pátým v exportu¹⁸. Důležitá je i skutečnost, že více než dvě třetiny přímých zahraničních investic v Turecku pocházejí z EU¹⁹.

S hospodářským vývojem souvisí i obrat k ambiciózní zahraniční politice. Pro Turecko postupně přestalo být členství v EU prioritním cílem, a naopak budovalo svou pozici regionální velmoci a hledalo i svou úlohu v globálním dění. Turecká zahraniční politika tzv. nulových problémů, vycházející z doktríny „strategické hloubky“ profesora a bývalého premiéra Ahmeta Davutoğlúa, se orientovala na Blízký východ a státy se společnou muslimskou identitou.

Tato situace vedla Evropskou komisi v roce 2012 ke spuštění iniciativy Pozitivní agendy, která měla oživit přístupové rozhovory a v druhé řadě obnovit dynamiku vzájemných vztahů. Tyto cíle se nicméně nepodařilo naplnit, naopak nadále zůstávají vztahy poznamenány vzájemnými výhradami. Turecko následně odložilo ústavní reformní proces, a naopak podniklo množství kroků, které rozporovaly základní evropské směřování (například omezení nezávislosti soudů či policie v roce 2014). Další kontroverzní vládní kroky přišly i v roce

¹³ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/turkey/st20002_05_tr_framedoc_en.pdf

¹⁴ <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?contextual=default&end=2015&locations=TR&start=2002&view=chart>

¹⁵ <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?contextual=default&end=2015&locations=TR&start=2002&view=chart>

¹⁶ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1609>

¹⁷ <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zakladni-charakteristika-teritoria-19209.html>

¹⁸ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/turkey/>

¹⁹ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1609>

2015, a stále je za ně kritizována jak strana AKP, tak i turecký prezident Erdoğan (který byl premiérem v letech 2003-2014). K obnovení reformního procesu se vláda vrátila až po převratu v loňském roce.

Vývoj v roce 2016

Vzájemné vztahy podstatným způsobem ovlivnila migrační dohoda uzavřená 18. března 2016 mezi lídry zemí EU a tureckým premiérem. Dohoda v první řadě přichází s návratem neregulárních migrantů zpět do Turecka a za každého takto vráceného syrského migranta má EU přesídlit jednoho syrského uprchlíka z Turecka do některého členského státu. Součástí dohody je i urychlení procesu udělování bezvízového styku pro turecké občany a revitalizace přístupových rozhovorů. V poslední řadě také urychlit alokaci přislíbené finanční pomoci Turecku pro uprchlíky na jeho území²⁰. Implementace této dohody podstatně snížila jak nelegální migraci, tak počet úmrtí v důsledku těchto migračních pohybů přes Egejské moře²¹. Prezident Erdoğan opakovaně pohrozil vypovězením dohody a tato hrozba se naposledy objevila v souvislosti s rozhodnutím řeckého nejvyššího soudu nevydat zpět do Turecka osm pučistů²².

Důležitý moment ve vztazích Turecka a EU může představovat odvolání Ahmeta Davutoğlua z pozice premiéra a předsedy AKP, což byla pozice, do které byl vybrán Recepem Tayyipem Erdoğanem.. Davutoğlu byl západními komentátory a analytiky vnímán jako liberálnější, přístupnější jednání a racionálnější, než Erdoğan projevující autoritářské tendence²³. Davutoğlu byl ideolog formulující zahraničně politické teze AKP, ale s prezidentem Erdoğanem sdílel světónázor, jehož ústředním pilířem byl islám, osmanská minulost a obnova velikosti Turecka²⁴.

Přestože v západních médiích byl Davutoğlu vykreslen jako architekt migrační dohody s EU z března 2016, kritičtější hlasy připouští, že nemohl jednat bez souhlasu prezidenta Erdoğan²⁵. Nemělo by být opomenuto, že přes slovní deklarace o nutnosti členství Turecka v EU, byla vláda premiéra Davutoğlua laxní v implementaci doporučení EU a naopak došlo k přijetí zákonů, které fakticky podkopávaly předchozí liberální reformy²⁶. I přes diametrálně odlišnou rétoriku nemusí nutně odchod Davutoğlua představovat zhoršení vztahů s EU. A naopak přes hlasitou kritiku EU ze strany Erdoğan²⁷ nedošlo prozatím k vypovězení migrační dohody, což byla opakovaná výhrůžka, která v minulosti z jeho strany zazněla²⁷.

Současný premiér Binali Yildirim v zásadě kopíruje pozici prezidenta ve vztahu k EU. Není to příliš překvapivé, protože jejich spojenectví sahá do devadesátých let minulého století. Je hodnocen jako vysoce loajální premiér, který je podřízený prezidentovi²⁸. Zásadní je skutečnost, že podobně jako Davutoğlu před ním²⁹, i Yildirim spolupracuje s nacionalistickou a euroskeptickou Stranou národní akce (MHP)³⁰. Tato

²⁰ <http://www.bbc.com/news/world-europe-35854413>

²¹ <http://aa.com.tr/en/info/infographic/2095>

²² <http://www.politico.eu/article/turkey-threatens-to-scrap-eu-migration-deal-over-greece-fallout/>

²³ Například <http://www.economist.com/news/europe/21698290-ahmet-davutoglu-architect-eu-turkey-migrant-deal-forced-out-no-room-moderates>, či <http://blogs.spectator.co.uk/2016/05/what-does-davutoglus-resignation-mean-for-turkey-and-the-eu/>

²⁴ Reynolds, Michael A., "The Key to the Future Lies in the Past: The Worldview of Erdoğan and Davutoğlu." *Current Trends in Islamic Ideology* 19, (2015): 5–39. Str.14–15.

²⁵ <http://www.reuters.com/article/us-turkey-politics-eu-idUSKCN0XW1RR>

²⁶ <https://www.brookings.edu/opinions/a-new-type-of-turkish-foreign-policy/>

²⁷ <http://www.reuters.com/article/us-turkey-europe-erdogan-idUSKBN13K0R6>

²⁸ <https://www.nytimes.com/2016/05/20/world/europe/binali-yildirim-turkey-prime-minister.html>

²⁹ <https://www.brookings.edu/opinions/a-new-type-of-turkish-foreign-policy/>

³⁰ <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/11/turkey-erdogan-new-grand-national-front.html>

spolupráce probíhá pod dohledem prezidenta a její míru ukazuje fakt, že MHP jako jediná parlamentní strana podpořila ústavní změny, které mají změnit Turecko z parlamentního systému na prezidentskou republiku³¹.

AKP a MHP spojuje především otázka nacionalismu, nepřátelský postoj k PKK, respektive kurdskému separatismu a protizápadní postoje, které se projevují i ve vlažném přístupu k členství v EU. Lze prohlásit, že z obou stran vznikla národní koalice a z MHP se stala věrná satelitní strana. Dá se tak předpokládat, že v řadách politické elity v Turecku převládne vlažný až otevřeně skeptický postoj k přístupovým rozhovorům. V první řadě s sebou členství nese řadu podmínek, které by omezily moc prezidenta Erdoğan. Pro nacionalisty naopak představuje Západ tradiční sílu, které usiluje o rozvrácení Turecka a řada požadavků EU se jim jeví jako nástroje tohoto rozvratu, ať už to je nutnost uznat kulturní práva Kurdů, nebo se vzdát části národní suverenity.

3. Stav právního státu a pluralitní demokracie od pokusu o převrat

Plnění kodaňských kritérií je hlavním faktorem určujícím pokrok státu v přístupových rozhovorech. Zhoršení vnitropolitické situace v Turecku je natolik zásadní, že jej nelze přehlížet jako pouhé deficity. Členské státy zastoupené v Radě EU tak stojí před politickým rozhodnutím, zda aktuální flagrantní porušování vyhodnotit jako neplnění kodaňských kritérií. Následující přehled demonstruje, že z hlediska kroků turecké vlády existuje pro tento krok dostatek argumentů.

Po neúspěšném pokusu o vojenský převrat došlo v Turecku k čistkám, které se dotkly řady státních institucí, od armády přes Úřad vlády až po státní univerzity. Stranou ale nezůstaly ani soukromé firmy či média. Internetový projekt skupiny novinářů Turkey Purge k 26. lednu 2017 evidoval 123 934 osob propuštěných ze zaměstnání, 89 775 zadržených, 43 885 zatčených, 2 099 zavřených vzdělávacích institucí a souvisejících zařízení, 6 986 propuštěných akademiků, 3 843 propuštěných soudců a státních zástupců, 149 zrušených médií a 151 zatčených novinářů³².

Čistky v letech 2013–2016

Málo pozornosti se dostalo čistkám, které se odehrály v důsledku rozkolu mezi organizací Hizmet Fethullaha Gülena a stranou AKP ještě před samotným pokusem o puč. Tento mocenský spor bývalých spojenců vygradoval v souvislosti s tajným vyjednáváním AKP s PKK, což nelibě neslo Gülenovo hnutí³³. Spory otevřeně vyhrězly v roce 2013, kdy vyšetřovatelé spjatí s hnutím vedli vyšetřování korupce, jež měla sahat až do nejbližších kruhů kolem Erdoğan³⁴. Ten zareagoval čistkami, které mířily především do řad policie, státních zástupců a soudců na domnělé členy hnutí. Tímto způsobem se mu povedlo celou aféru přestát a další čistky následovaly i v letech 2014 až 2016³⁵. Tuto skutečnost Evropská komise označila za narušování nezávislosti justice a konstatovala, že bude nutné významné úsilí k jejímu obnovení³⁶. Čistky po neúspěšném převratu tak jsou pokračováním nastoleného trendu, byť převrat pro veřejnost ospravedlnil jejich další eskalaci.

³¹ <http://www.reuters.com/article/us-turkey-politics-constitution-idUSKBN1530L0>

³² <http://turkeypurge.com/>, lze srovnat se zprávou Rady Evropy, která k 12. 12. 2016 přináší podobná, či vyšší čísla <http://website-pace.net/documents/19887/2221584/AS-MON-INF-2016-14-EN.pdf/dd9e2a06-d8e0-4d75-86aa-e38c14bfe12f>

³³ <http://www.al-monitor.com/pulse/fr/originals/2014/01/akp-gulen-conflict-guide.html>

³⁴ <http://www.reuters.com/article/us-turkey-corruption-idUSBREA410NE20140502>

³⁵ <https://www.hrw.org/news/2016/07/18/turkey-protect-rights-law-after-coup-attempt>

³⁶ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_turkey.pdf

Svoboda médií

Podobně potlačení svobody médií, které následovalo po pokusu o puč, je spíše vyvrcholením nastolené politiky. Již v roce 2014 organizace Freedom House ve své zprávě za rok 2013 o svobodě tisku přiřkla Turecku status nesvobodné země³⁷. Podobně kritická je i organizace Reportéři bez hranic, která negativně hodnotila svobodu tisku v Turecku systematicky od roku 2007³⁸. Podobně její zvláštní zpráva z roku 2012 upozornila, že Turecko předstihlo v počtu vězněných novinářů i země jako Čína nebo Írán. Z počtu 78 novinářů byly dvě třetiny zatčeny v letech 2011 a 2012³⁹. Soudy flexibilně užívali obvinění z terorismu nejen v případě novinářů, ale i aktivistů a kurdských politiků. K obvinění často stačily důkazy o nenásilném politickém sdružování, či účast na nenásilných protestech⁴⁰. Stejně praktiky v příkrém rozporu s principy právního státu se využívají při současných represích domnělých či skutečných příslušníků hnutí Gülena. Jako absurdní se jeví představa, že do přípravy vojenského převratu by byly zapojeny desítky tisíc státních zaměstnanců, akademiků a novinářů. Zaprvé, samotného puče se účastnilo 8 651 vojáků, zatímco čistky se týkají desítek tisíc až stovek tisíc občanů. Zadruhé, je nepředstavitelné, že by v případě zapojení více jak 200 tisíc lidí⁴¹ nebyl pokus o převrat odhalen dřív. Fakticky tak dochází k perzekuci za příslušnost - ať už faktickou nebo domnělou - k organizaci, která je vládou označená za teroristickou, což představuje právní bázi následných procesů.

Vláda práva

Vláda práva v Turecku je zásadně podkopána i další skutečností, a to zavedením výjimečného stavu a vládou pomocí dekretů. Státní zaměstnanci jsou propouštěni prostřednictvím dekretů, což podle některých představuje porušení evropské úmluvy o ochraně lidských práv, protože propuštění neměli nárok na spravedlivý proces⁴². Zpráva Evropské komise o Stavě Turecka za rok 2016 jasně konstatuje, že vláda práva je narušena především v otázce nezávislosti justice, která byla narušována již v minulých letech⁴³. V chystané ústavní reformě ovšem dochází k dalšímu omezení nezávislosti justice, protože vyhrazuje významné pravomoci prezidenta ve vztahu k justici, především pak ke jmenování vysokých soudců⁴⁴. Lze předpokládat, že v případě přijetí ústavních změn dojde k podřízení soudní moci exekutivě.

Stav turecké demokracie

Podobná situace panuje s ohledem na principy pluralitního demokratického systému založeného na volné soutěži politických stran. V první řadě parlament dlouhodobě není schopen efektivně vykonávat dohled nad exekutivou⁴⁵. Zavedení výjimečného stavu tak dále limituje vliv parlamentu a znesnadňuje výkon dohledu nad exekutivou a dělbou moci. Problematická je i snaha změnit ústavu. Zavedení silného prezidentského systému (který počítá s odstraněním funkce premiéra od roku 2019) limituje dělbou moci a přichází s koncentrací moci v rukou prezidenta. Parlament by byl oslaben, protože prezident by mohl vládnout pomocí

³⁷ <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2014/turkey>

³⁸ <https://rsf.org/en/turkey>

³⁹ <https://cpj.org/reports/Turkey2012.English.pdf>

⁴⁰ <https://www.hrw.org/world-report/2016/country-chapters/turkey>

⁴¹ <http://www.hurriyetdailynews.com/more-than-215000-people-used-bylock-indictment.aspx?pageID=238&nID=108827&NewsCatID=509>

⁴² <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/09/turkey-risks-thousands-of-civil-death-lawsuits.html>

⁴³ Zpráva za rok 2015 (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_turkey.pdf) konstatuje, že nedošlo k žádnému posunu od roku 2014 a zpráva za rok 2016 (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_turkey.pdf) uvádí, že dokonce došlo ke zhoršení situace.

⁴⁴ <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2017/01/turkey-constitutional-reform-170114085009105.html>

⁴⁵ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_turkey.pdf

dekretů a zákonodárci by přišli o pravomoc interpelace⁴⁶. Chystaný návrh limituje systém brzd a rovnováh, který známe ze západních liberálně demokratických ústavních systémů.

Lze prohlásit, že v současné době Turecko jen stěží naplňuje kodaňská kritéria, respektive jejich politickou část, protože stále přetrvávají deficity z předchozích let, a naopak vývoj po neúspěšném pokusu o převrat dále zhoršuje celou situaci. I hodnotící zprávy Evropské komise reflektovaly, že v Turecku nadále přetrvávají nedostatky v těchto kritériích a naopak konstatovaly, že v nedávných letech dochází ke zhoršování situace. Je možné dokonce tvrdit, že kdyby se dnes rozhodovalo o zahájení přístupových rozhovorů s Tureckem, Rada EU by na základě výše uvedených skutečností nemohla shledat, že Turecko naplňuje kritérium *institucionální stability, která zaručuje demokracii, právní stát, lidská práva a respektování a ochranu menšin*. Z tohoto úhlu pohledu je tedy pokračování v přístupových rozhovorech v rozporu s kodaňskými přístupovými kritérii a je pouze politickým rozhodnutím členských států, které bere v úvahu širší mezinárodní a geopolitické souvislosti, jednání neukončit.

4. Předpokládaný vývoj tureckého režimu ve střednědobém horizontu s ohledem na perspektivu členství v EU

Konzervativní odhad představuje tvrzení, že do velké míry dojde k pokračování nastolených trendů turecké politiky. V první řadě to bude snaha provést ústavní reformu, která má za cíl změnit tureckou parlamentní republiku v exekutivní prezidentský režim. Nepovedený pokus o převrat a spojenectví s opoziční nacionalistickou stranou MHP otevřel cestu k tomuto dlouhodobému cíli prezidenta Erdoğana. V tuto chvíli se zdá, že případná změna ústavy bude podléhat všelidovému hlasování na přelomu března a dubna tohoto roku.

Nelze v současnosti spolehlivě předjímat výsledky takového hlasování. Ze dvou nedávných průzkumů nelze vyvodit žádné závěry, protože se pohybují těsně kolem hranice 50 %, v jednom případě 52 % ano a v druhém 51 % ne⁴⁷. Jasně jsou deklarované i postoje jednotlivých parlamentních stran, kdy AKP a MHP podporují změnu ústavy, zatímco Republikánská lidová strana (CHP) a Lidově demokratická strana (HDP) tyto změny odmítají. Dá se předpokládat, že voliči CHP a HDP budou hlasovat v souladu se stranickou linií, ale naopak voliči vládnoucí AKP a MHP mohou hlasovat spíše proti. Řada voličů AKP si umí představit jako silného prezidenta Erdoğana, nicméně vzpomínky na represe ze strany sekulárních politiků je mohou odradit, protože není jisté, zda by současný prezident nemohl v budoucnosti být nahrazen politikem sekulárního ražení. Řada voličů ale taktéž trpí jistou deziluzí z autoritářství současného prezidenta a vývoje po pokusu o puč. Průzkum veřejného mínění naznačuje, že asi 20 % voličů AKP má k ústavní reformě výhrady, což je rozhodně nezanedbatelná část⁴⁸.

Podobně není jisté, jak budou hlasovat voliči MHP, jejíž volební výsledky v nedávných volbách klesaly s tím, jak sílila deziluze z vedení předsedy Bahceliho. Ten se ostatně udržel na pozici předsedy strany jen díky intervenci Erdoğana⁴⁹, což představuje jeden z důvodů, proč MHP v současnosti tak silně inklinuje k AKP. Nespokojená část voličů MHP by tak v referendu mohla hlasovat proti, aby vyjádřila nesouhlas s vedením

⁴⁶ <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2017/01/turkey-constitutional-reform-170114085009105.html>

⁴⁷ <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/01/turkey-referendum-may-offer-last-chance-salvage.html>

⁴⁸ <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/01/turkey-referendum-may-offer-last-chance-salvage.html>

⁴⁹ <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/05/turkey-police-banned-a-party-congress-ankara.html>

partaje⁵⁰. Na stranu druhou jim bude blízká současná nacionalistická rétorika Erdoğanova, protizápadní sentimenty, nekompromisní postoj v bezpečnostních otázkách, tvrdý postoj k PKK a v neposlední řadě i model centralizované vlády s jedním silným vůdcem.

Výsledek referenda tak určí další vývoj Turecka – zda se povede udržet současnou neliberální demokracii, nebo zda dojde k jejímu nahrazení plně autoritářským režimem, v jehož čele stane Erdoğan. Pak by se dalo předpokládat, že nastolené čistky a represe kritiků prezidenta budou pokračovat v nezmírněném tempu. Je ale nesprávné uvažovat o změně režimu jako o konečném cíli Erdoğanova, pro kterého moc představuje pouze nástroj, který má umožnit proměnu turecké společnosti. *Islamizaci* si nelze představovat pouze jako volání po zavedení práva šari'a, protože tento jev je podstatně širší. Je vhodnější vnímat islamizaci společnosti především jako otázku šíření islámských hodnot, ať už by se jednalo o „islámský nacionalismus“, kult mučednictví vycházející z islámské tradice či protizápadní postoje, které by pramenily z vnímané neslučitelnosti islámu a liberální demokracie evropského typu. Dala by se tak předpokládat další islamizace Turecka, která v uplynulé dekádě již úspěšně probíhala.

Méně předvídatelné jsou důsledky zamítnutí ústavních změn. Zdá se jako pravděpodobnější, že by se jednalo o zachování statu quo, ale existuje menší šance, že by tento první veřejný debakl Erdoğanova mohl posloužit k revitalizaci opozice, byť již v současnosti prezident Erdoğan disponuje de facto diktátorskými pravomocemi, minimálně po dobu trvání výjimečného stavu. Otázkou je, jak by případná prohra ovlivnila budoucí volební zisk AKP a samotného prezidenta, jež by ztratil auru neporazitelného vítěze.

Do budoucnosti vývoje Turecka vstoupí minimálně ještě další tři nezanedbatelné faktory. V první řadě je to probíhající **konflikt na jihovýchodě země**, přičemž se jedná de facto o občanskou válku, byť menší intenzity než má například probíhající syrská občanská válka. Neméně zásadní je probíhající **teroristická kampaň ze strany tzv. Islámského státu**, která otevřeně cílí na Turecko, a to nejen ve své propagandě. Oba faktory mohou zásadně přispět ke kladnému výsledku referenda, protože atentáty v tureckých městech by mohly zvýšit poptávku po bezpečí a stabilitě, které nabízí změnou ústavy Erdoğan. Podobně může fungovat případné selhání **turecké intervence v Sýrii a Iráku**, jehož dopady na Turecko by opět mohly zvýšit poptávku po bezpečnostním řešení, nicméně existuje možnost, že vojenský intervencionalismus by se mohl obrátit proti AKP, pokud by došlo k vylíčení takového zvratu jako důsledek nezodpovědné zahraniční politiky.

Existuje několik potenciálních kroků turecké vlády, jejichž případné prosazení by mělo být reflektováno do rozhodování o podobě vztahů EU s Tureckem:

- 1) **změna ústavy** a okolnosti, za kterých k této změně dojde – jakou úlohu budou moci sehrát média, občanská společnost a opoziční strany, trvání výjimečného stavu
- 2) **výjimečný stav** – především zda jeho prodlužování a využití skutečně slouží jako mimořádný prostředek stabilizující zemi po pokusu o převrat
- 3) **přístup vlády k parlamentní opozici** – členové levicové HDP dnes čekají na soudní řízení, ve kterém čelí mnohaletým trestům, podobně je nutné sledovat případné represe proti opoziční straně CHP
- 4) **znovuzavedení trestu smrti** – to je ze strany EU označované za překročení červené linie, která by vedla k ukončení přístupových rozhovorů

⁵⁰ <http://www.hurriyetdailynews.com/dissidents-from-opposition-mhp-form-group-to-say-no-in-turkeys-referendum.aspx?pageID=238&nID=109219&NewsCatID=338>

- 5) **procesy s členy hnutí Gülena** – je nutné monitorovat, zda budou probíhat v souladu s vládou práva a dle standardů právního státu

5. Alternativní podoby vztahů Evropské unie s Tureckem

To, že přístupové rozhovory s Tureckem nemusí vyústit v plné členství v EU, je zakotveno již v samotném vyjednávacím rámci, na základě něhož jednání započala 3. října 2005.⁵¹ I v tomto dokumentu je však uvedeno, že pokud by Turecko nebylo schopno dostát v plné míře všem podmínkám členství, musí být zajištěno, aby byla Ankara zapojena do evropských struktur „nejsilnějším možným poutem“. Všechny ekonomické, strategické a geopolitické důvody, proč Evropská unie stojí o pevné partnerství s Tureckem, platí. K nim se v souvislosti s migrační krizí přidává i akutní potřeba mít s Ankarou funkční a dlouhodobě udržitelnou dohodu ohledně regulace migračních toků.

V průběhu celého přístupového procesu se ukazovalo to, co je po nevydařeném puči zcela zřejmé: turecký stát v čele s Erdoğanem má o členství v EU menší zájem než o budování své pozice regionální mocnosti na Blízkém východě. Této geopolitické vizi přizpůsobuje i kroky v domácí politice. Samozřejmě, že je možné, že se trajektorie vývoje turecké politiky změní a proevropská opozice v zemi posílí a vystřídá vedení současného režimu, ale přiznejme si, že tato pro EU a ČR příznivější varianta je méně pravděpodobná. Proto bychom měli pracovat s variantou, že Turecko sice dále bude trvat na svém zájmu o členství v Evropské unii, ale na praktické úrovni nebude ochotno činit nezbytné reformy a de facto se promění z neliberální demokracie v autoritářský stát. I v takovém případě bude platit, že EU a ČR budou chtít udržovat s Tureckem těsné a pokud možno partnerské vztahy. Kvalitě vztahů s Tureckem by dokonce paradoxně mohlo prospět, pokud by EU uznala jeho svébytnost a suverenitu v určení svého politického systému, který sice může být neslučitelný s členstvím v EU, ale v ekonomické a zahraničněpolitické oblasti nemusí jeho povaha bránit úzkým a partnerským vztahům.

Rétorika tureckých představitelů vytváří představu, že alternativou k plnému členství Turecka v EU je odvrácení od Evropy a orientace na východ.⁵² Tato orientace již ale fakticky probíhá v podobě regionálních iniciativ Ankary na Blízkém východě či posilování vztahů s Ruskem. Hlavní výzvou pro EU v tomto kontextu je přesvědčit Ankaru o tom, že existují alternativy plného členství, které ještě lépe naplňují zájmy Turecka, které se nechce vzdát své suverenity v otázkách svého politického systému, ale má eminentní zájem na své participaci na vnitřním trhu EU.

Pro strukturované uvažování o prioritách České republiky ve vztazích EU a Turecka je vhodné vymezit alternativní scénáře vývoje a odpovídající strategie. Natalie Tocci (2016) popisuje tři možné scénáře vývoje vztahů mezi EU a Tureckem v následujících letech:⁵³

- a) **Konflikt:** současný vnitropolitický vývoj v Turecku a členských státech EU povede k formulaci neslučitelných cílů na obou stranách, vyhocené politizaci vzájemných vztahů a neřízenému selhání

⁵¹ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/turkey/st20002_05_tr_framedoc_en.pdf

⁵² <http://www.dw.com/en/turkey-says-it-has-other-options-if-eu-closes-its-doors-to-membership/a-36119884>

⁵³ http://www.iai.it/sites/default/files/feuture_1.pdf

přístupových rozhovorů, z nichž jedna či druhá strana bez konzultací odstoupí, aniž by existoval alternativní plán.

- b) **Spolupráce:** sdílené ekonomické a zahraničně-politické zájmy převáží nad rozpory v pohledu na vnitropolitická a hodnotová témata.
- c) **Sbližování:** postupný návrat Turecka k reformní agendě, odmítnutí autoritářských tendencí a směřování k plnému členství v EU.

Bilge Yabanci (2016) považuje scénář sbližování za nejméně pravděpodobný, zejména pokud strana AKP setrvá u moci. Naopak scénář spolupráce se jeví jako nejvíce pravděpodobný ve světle vzájemné závislosti Turecka a EU v oblastech hospodářství, obchodu, financí, energetiky, mezinárodní migrace, vnitřní bezpečnosti a obrany. Ani spolupráce se podle něho však neobejde bez konfliktních momentů, napětí i otevřených sporů, které však nepřeváží nad sdíleným přesvědčením o nutnosti udržet vztahy na fungující úrovni.⁵⁴

Ve světle těchto scénářů lze vymezit čtyři alternativní strategie, které Česká republika může v rámci vztahů EU s Tureckem podporovat v roce 2017:

- a) **Pokračování v přístupových rozhovorech**, jejichž cílem je plné členství Turecka v EU. Hlavním úskalím této strategie je zjevná neochota Turecka přijímat a dodržovat podmínky EU spojené s principy demokratického právního státu, jakož i snižující se podpora tohoto procesu v rámci samotné unie a členských států. Tento proces tak může v návaznosti na domácí turecká rozhodnutí vykolejit a dostat se mimo kontrolu.
- b) **Pozastavení přístupových rozhovorů** a zmrazení jednání o všech otevřených kapitolách v souladu s rezolucí Evropského parlamentu z listopadu 2016. Tato varianta by vyslala silný signál turecké vládě o nepřijatelnosti současného vnitropolitického vývoje, ale v praktické rovině by zastavila jednání o oblastech spolupráce, na nichž má i EU a ČR zájem (např. volný pohyb kapitálu, obchodní právo či právo duševního vlastnictví).
- c) **Změna vyjednávacího rámce** a explicitní reformulace cílového stavu z plného členství na jinou podobu přidružení na bázi existující asociační dohody po vzoru Švýcarska či Norska. Základem pro jednání by byl stávající rozšiřovací proces, v rámci něhož by ovšem byly ponechány pouze kapitoly související s vnitřním trhem a případně další, na kterých by byla shoda. Naopak kapitoly politické a institucionální související s plným členstvím by byly odstraněny. Hlavním přínosem by bylo odložení většiny citlivých politických témat, která souvisejí s plným členstvím, a udržení vztahů v pozitivní dynamice. Úskalím takové varianty je dosavadní neochota turecké strany otevřeně hovořit o této možnosti. Příležitostí pro změnu negociačního rámce by mohla být jednání o modernizaci Celní unie, která v tomto roce budou probíhat. Turecká strana má velký zájem na rozšíření oblastí, kterých se Celní unie týká, zejména o zemědělské produkty.⁵⁵ EU by tak mohl využít kontextu modernizace Celní unie k tlaku na Turecko, neohledně jeho politického režimu, ale k dohodě o řízené transformaci vyjednávacího rámce.
- d) **Ukončení přístupového procesu** a zahájení zcela nového dialogu o jisté formě strategického privilegovaného partnerství. To by znamenalo zcela opustit rozšiřovací proces a pokračovat ve vzájemných vztazích pouze na základě již dříve existujících smluv, jmenovitě Asociační dohody a Celní unie, které by mohli být modernizovány a prohloubeny. Tato varianta je pro Turecko

⁵⁴ http://www.iai.it/sites/default/files/feature_3.pdf

⁵⁵ <http://www.hurriyetdailynews.com/update-in-customs-union-deal-to-transform-turkeys-agricultural-sector-minister.aspx?pageID=238&nID=108548&NewsCatID=345>

pravděpodobně nejméně přijatelná a její nevýhodou je ztráta známého strukturovaného rámce, který dává přístupový proces. Důsledkem tohoto scénáře může být těžko předvídatelný vývoj vztahů bez explicitního sdíleného cíle.

Jean-Claude Piris, bývalý generální ředitel Právní služby Rady EU, formuloval pro britský think-tank Centre for European Reform několik alternativ k britskému členství v EU, z nichž některé by mohly být inspirativní i pro uvažování o alternativním cílovém stavu nastavení vztahů mezi EU a Tureckem.⁵⁶ Zaprvé **specifické nastavení vztahů** – začlenění do vnitřního trhu EU (bez volného pohybu osob) a dalších vybraných oblastí zejména souvisejících s hospodářstvím, bez členství v institucích EU a participace ve většině politik EU. V případě Turecka by se de facto jednalo o rozšíření stávající Ankarské (asociační) dohody z roku 1963, Celní unie a následných protokolů. Zadruhé **začlenění do Evropského hospodářského prostoru** (European Economic Area - EEA), tudíž i do Evropského sdružení volného obchodu (European Free Trade Association – EFTA), čímž by Turecko získalo přístup na vnitřní trh EU po vzoru Norska, Islandu a Lichtenštejnska. Zatřetí **přistoupení pouze k Evropskému sdružení volného obchodu** a dojednání série bilaterálních dohod s EU po vzoru Švýcarska, které také není členem EEA.

⁵⁶ https://www.cer.org.uk/sites/default/files/pb_piris_brexit_12jan16.pdf

© **Evropské hodnoty z.s. 2016**

Think-tank Evropské hodnoty je nevládní odborná instituce bránící liberální demokracii.

Naší vizí je svobodné, bezpečné a prosperující Česko ve střední Evropě, která je pevnou součástí Západu.

Pomáháme čelit agresivním režimům, radikalizaci uvnitř společnosti, šíření autoritářských tendencí a extrémistických ideologií včetně islamismu.

Politikům předkládáme odborná doporučení a systematicky sledujeme a hodnotíme jejich práci. Za základní prvky vysoké politické kultury považujeme aktivní občany, zodpovědné politiky a soudržnou společnost, která sdílí hodnoty svobody a demokracie.

Od roku 2005 se jako nevládní nezisková organizace, která není spojena s žádnou politickou stranou, věnujeme výzkumné a vzdělávací činnosti. Vedle vydávání odborných publikací a komentářů pro média, pořádáme konference, semináře a školení pro odbornou i širší veřejnost. Na svých akcích zprostředkováváme dialog mezi politiky, odborníky, novináři, podnikateli i studenty.

THINK-TANK EVROPSKÉ HODNOTY

Na baště sv. Jiří 260/11, CZ-160 00 Praha 6 – Hradčany

info@evropskehodnoty.cz

www.evropskehodnoty.cz

facebook.com/Evropskehodnoty